

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.
Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.33.1.9>

Mihaela Koletnik, Vlasta Kučič

FITONIMI ZDRAVILNIH RASTLIN V SEVERNEM PREKMURJU

dr. sc. Mihaela Koletnik, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
mihaela.koletnik@um.si orcid.org/0000-0002-7060-5692
dr. sc. Vlasta Kučič, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
vlasta.kucis@um.si orcid.org/0000-0001-8424-3787

izvirni znanstveni članak

UDK 811.163.6'373.22:58

rukopis primljen: 13. studenoga 2020; prihvaćen za tisak: 14. siječnja 2021.

Prispevek obravnava narečna imena zdravilnih rastlin v Prekmurju, pokrajini na skrajnem SV Slovenije ob meji z Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško. Narečni fitonimi so predstavljeni z jezikoslovnega (etimološki, besedotvorni) in kulturološkega (etnološki, simbolni) vidika. Skozi rastlinska poimenovanja se namreč odkriva narava jezikovnega delovanja in izvodi terminologizacije, v njih pa je ohranjena tudi bogata slovenska (jezikovna) kulturna dediščina.

Ključne besede: imenoslovje; fitonimi; zdravilne rastline; dialektologija; prekmursko narečje

1 Uvod

Prekmurje, pokrajina na skrajnem severovzhodnem delu Slovenije ob meji z Avstrijo na zahodu, Madžarsko na severu in vzhodu ter Hrvaško na jugu, je zemljepisno, kulturno in zgodovinsko vpeto med tri v več pogledih zelo različne narode. Z vseh strani so na ta del slovenskega etničnega prostora, geografsko razdeljenega na severni (Goričko), osrednji (Ravensko) in južni (Dolinsko) del, skozi zgodovino dotekali različno

močni kulturni ter posledično tudi jezikovni vplivi. Meja med osrednjim in južnim Prekmurjem je ostro začrtana in se je skozi zgodovino formirala zaradi ogrske cerkvenoupravne razdelitve,¹ medtem ko je mejo med severnim in osrednjim delom, med katerima v preteklosti ni potekala ostra upravna ločnica, izoblikoval naravni relief goriškega gričevja. Zaradi različnih preprek med temi tremi področji je bil v preteklosti stik med prebivalci otežen, kar je pomenilo tudi odsotnost komunikacije med njimi. Prebivalstvo je tako gravitiralo predvsem v centre posameznih predelov, kjer so se srečevali na sejmih, ob različnih cerkvenih praznikih ter ob cerkvenem bogoslužju.

Kot najvzhodnejše slovensko narečje ohranja prekmurščina prvine, ki so v drugih narečjih že izgubljene, tu pa so se ohranile zaradi tisočletne izoliranosti od matičnega naroda.² Prekmursko narečje, ki se uvršča v panonsko narečno skupino, ni enotno, pač pa se deli na tri podnarečja: severno (goričko), osrednje (ravensko) in južno (dolinsko), ki se med seboj razlikujejo po mlajših prekmurskih razvojih, ki se kažejo zlasti v (1) različnih odrazih za dolgi in kratki *a*; (2) v razvoju končnega *-l* v *-o* v goriškem in ravenskem podnarečju ter *-u* v dolinskem in (3) v izgovoru zvočnika *j*, ki se v dolinskem in delu vzhodnega ravskega podnarečja izgovarja kot *j*, sicer kot *dj*, *g*, *k* ali *dž*; starejši glasoslovni in oblikoslovni razvoji so dokaj enotni.³

Namen pričujočega prispevka⁴ je z jezikoslovnega in kulturološkega vidika predstaviti narečna imena za zdravilne rastline (fitonime) v severnem Prekmurju. Obmejna lega in odmaknjenost tega območja od večjih središč sta prispevali k njegovi izoliranosti, posledično pa k ohranitvi izjemne kra-

---

¹ Od 1176. leta je tod potekala meja med györsko in zagrebško škofijo. Prvi je pripadal severni (Goričko, Ravensko), drugi pa od leta 1094 dalje južni del Prekmurja, ki je bil ves čas pretežno katoliški in preko duhovnikov, ki so tod opravljali cerkveno bogoslužje, tudi močno pod vplivom hrvaške kajkavščine.

² Od 11. stoletja dalje je bilo Prekmurje sestavni del ogrskega kraljestva, po trianonski mirovni pogodbi leta 1920 pa je bilo slovensko etnično ozemlje med Muro in Rabo (t. i. Slovenska krajina) razdeljeno tako, da je večji del pripadel Kraljevini SHS (kasneje Jugoslaviji, danes Sloveniji), 9 slovenskih vasi ob reki Rabi (t. i. slovensko Porabje) pa je ostalo na Madžarskem.

³ Več o narečni podobi Prekmurja glej pri Koletnik (2008: 9–16.)

⁴ The authors acknowledge the financial support from the Slovenian Research Agency (research core funding No. P6-0156 - *Slovenian language, literature and teaching of Slovenian language*. Head of programme: prof. Marko Jesenšek).

jinske in biotske pestrosti. Zaradi dobrih naravnih pogojev za zeliščarstvo, ki so posledica opuščanja kmetovanja, manjšanja števila prebivalstva in naravnega razvoja nekoč obdelane zemlje, se zlasti pri starejši generaciji Goričancev ter v goričkih romskih skupnostih dobro ohranja tudi staro znanje o poznavanju in uporabi zdravilnih rastlin.

2 Nabor gradiva in metodologija

Ker so predmet našega preučevanja narečni fitonimi, je bilo potrebno pridobiti njihov dovolj obsežen nabor. Z vnaprej pripravljeno vprašalnico, v kateri smo zaradi lažje preglednosti latinska znanstvena imena rastlin, ki smo jim pripisali slovenske ustreznice, s pomočjo določevalnega ključa po *Mali flori Slovenije* (1999) po sorodnosti umestili v družine, smo na osnovi 123 vprašanj, zastavljenih v 25 krajevnih govorih, in s pomočjo slikovnega gradiva pridobili 197 različnih narečnih poimenovanj za zdravilne rastline. Narečno gradivo smo iz govorjene v pisno obliko pretranskribirali v skladu s slovensko narečno fonetično transkripcijo ter nato še poknjžili. Tako obdelano gradivo nam je bilo izhodišče za nadaljnje jezikoslovno (etimologija, besedotvorje) in kulturološko (etnologija, simbolika) preučevanje.

3 Fitonimi v okviru imenoslovja

Funkcijsko imenoslovje jezikovni sestav deli na občnoimenski in lastnoimenski podsestav, saj se lastno ime od občnega imena loči po specifičnih funkcijah, ki jih opravlja znotraj jezikovnega sestava kot sredstvo za jezikovno sporazumevanje v družbi. Glede na vrsto predmeta lastnoimenskega poimenovanja v zunajjezikovni stvarnosti se lastna imena delijo na zemljepisna imena v širšem smislu (geonime), imena bitij (bionime) in stvarna imena (hrematonime). Zemljepisna lastna imena v širšem smislu poimenujejo pojave na zemeljskem površju (toponimi, zemljepisna imena v ožjem smislu) in v vesolju (kozmonimi/astronimi), lastna imena bitij, ki se delijo na človeška imena (antroponime), veroslovna (teonime), živalska (zoonime) in rastlinska imena (fitonime), poimenujejo živa bitja, ki so umeščena v družbenoprostorske odnose in sisteme, stvarna lastna imena pa poimenujejo proprialne objekte, ki so proizvod človeške dejavnosti, ter so umeščena v gospodarsko-, politično- in kulturnoprostorske odnose in sisteme (Šekli 2005: 24–25). Po pravkar predstavljeni delitvi lastnih imen fitonimi torej spadajo med lastna imena bitij.

4 Jezikoslovni vidik fitonimov

4.1 Etimološki vidik

Po Stramljič Breznikovi (2009: 145) priznani slovenski etimolog Marko Snoj meni, da se etimološko raziskovanje rastlinskih imen v bistvu ne razlikuje od etimološkega raziskovanja preostalega občnoimenskega besedja, le problematika je mestoma specifična, saj poimenovanje rastlin bolj kot večina drugega besedja podlega napričakovanim glasovnim spremembam in raznim ljudskoetimološkim naslonitvam, kar lahko zelo zamegli njihov izvor in nemalokrat onemogoči zanesljivo etimološko razlago.

Med izbranimi fitonimi,⁵ katerih motivacija imena ni razvidna na prvi pogled, smo s pomočjo Bezlajevega *Etimološkega slovarja slovenskega jezika* (ESSJ) in Snojevega *Slovenskega etimološkega slovarja* (SES) odkrili naslednje zanimivosti.

Abies alba (bela jelka)

Narečno poimenovanje: *jelič* ▶ ['želič] z glasoslovn različicama *jalič* ['žālič] in *jalinč* ['žālinč] – Ime etimologi povezujejo s pslovan. *edlb,⁶ kar je sorodno z lit. *ēglė*, let. *egle*, stprus. *addle* 'smreka', to pa je domnevno izpeljano iz ide. korena **ed*ⁿ- 'igličast, koničast' (ESSJ I: 225–226; SES: 238).

Allium cepa (čebula)

Narečno poimenovanje: *luk* ▶ ['lūk] – Večina avtorjev domneva, da je pslovan. beseda *lūk prevzeta iz pgerm. leksema *lauka-, iz katerega je današnja nem. beseda *Lauch* 'čebula, por'. Domneva se, da je beseda v germanščini poimenovana po ukrivljenih, kodrastih listih (SES: 367).

Alnus glutinosa (črna jelša)

Narečno poimenovanje: *jolša* ▶ ['žo:uša] – Pslovan. *jēlbša, *ōlbša sta izpeljanki iz pslovan. *jēlbxa, *ōlbxa 'jelša' (znano npr. v nar. rus. *ēlha* 'jelša'),

⁵ Fitonime predstavljamo po naslednjem vzorcu: v okrepljenem tisku je zapisano latinsko znanstveno ime rastline, ki mu v okroglem oklepaju sledi slovenska knjižna ustreznica. Fonetično poknjžena oblika narečnega fitonima je zapisana v poševnem tisku, za grafičnim znamenjem ▶ in v oglatem oklepaju pa je v skladu s slovensko narečno fonetično transkripcijo podan še fonetični zapis narečnega fitonima.

⁶ Oblike z *-d-*, npr. *jedel*, *jedla* 'oboje *Abies alba*', so danes izpričane samo v koroškem narečju.

kar je enako s stvnem. *elira*, nem. *Erle* 'jelša', stnord. *qrl*. Domnevno izhodišče je ide. koren $*h_1el-$ 'rdeč, rjav'. Rastlina je tako poimenovana zato, ker les, ko mu odstranimo lubje, pordeči (SES: 239).

Althaea officinalis (navadni slez)

Narečna poimenovanja: *slez* ▶ [s'le:is], *sklez* ▶ [sk'le:is] in *ajbiš* ▶ ['a:jbiš] – Pslovan. $*slēzъ$ in $*slēzъ$, nar. $*sklēzъ$ se povezuje s pslovan. $*slizъ$ 'sluz' (ESSJ III: 259). Rastlina je tako poimenovana zaradi vsebnosti sluzi, ki se izloča predvsem pri pripravi napitka iz korenin. Leksem *ajbiš* je prevzet iz nem. *Eibisch* < stvnem. *ibisca*, kar je izposojeno iz lat. *ibiscum* 'slez' (SES: 6).

Artemisia absinthium (pravi pelin)

Narečno poimenovanje: *pelin* ▶ [pe'lin] – Pslovan. $*pelýnъ$ je domnevno izpeljano iz ide. korena *pel-* 'goreti, vroč biti', iz katerega je tudi pslovan. $*polēti$ 'goreti', $*palīti$ 'kuriti' in $pōlmy$ 'plamen'. Rastlina je tako poimenovana zaradi izrazito grenkega okusa (SES: 504). Po Snoju (2003: 504) so besede, ki pomenijo 'grenek' večkrat izpeljane iz besed, ki pomenijo 'goreti, vroč biti'.

Bellis perennis (navadna marjetica)

Narečno poimenovanje: *marjeta* ▶ [mar'ge:ita] – Izhaja se iz osebne imena *Marjeta* po zgledu nem. *Margelite* 'Marjeta', kar je izposojeno iz frc. *Marguerite* 'Marjeta'. Francoski leksem naj bi temeljil na predhodniku *mergarite* 'biser', iz česar je tvorjeno tudi osebno ime, ki dobesedno pomeni 'Biserka' (SES: 381).

Betula pendula (navadna breza)

Narečno poimenovanje: *breza* ▶ [b'reza] – Pslovan. $*bērza$ je sorodno ali enako z lit. *bērzas*, let. *bērza*, stprus. *berse*, stvnem. *birihha*, nem. *Birke*, vse v pomenu 'breza'. Ide. izhodišče je $*b^her_1g'ah_2$ (in $*-iah_2$), kar je tvorba iz baze $*b^her_1g'$ 'svetleč, bel'. Rastlina je tako poimenovana zaradi belega lubja (SES: 57).

Buxus sempervirens (navadni pušpan)

Narečni poimenovanja: *pušpan* ['püşpan] in *pušpek* ['püşpek] – Prvo ime je prevzeto iz bav. srvnem. *puhšpām*, stvnem. *buhshoum*, bav. nem. *Puchspaum*, *Puchspām*, kar ustreza knjiž. nem. *Buchsbaum* 'pušpan', drugo pa je

verjetno prevzeto in prilagojeno iz madž. *puszpáng* ‘pušpan’. Domnevno izhodišče je ide. baza *b^huāh₂*- ‘rasti, nastajati, uspevati, obstajati’ (SES: 596; ESSJ III: 139; Striedter-Temps 1963:205).

Carum carvi (navadna kumina)

Narečni poimenovanji: *kumen* [ki'mɛ:n] in *kum* ▶ ['kün] – Izhajati je potrebno iz bav. avstr. *kümm*, starejše *kumm*, stvnem. *chumi*, *chume* (ESSJ II: 210). Izhodišče te stare kulturne rastline je najbolj verjetno hebr. *kammōn* ‘kumina’(prav tam).

Centaurium erythraea (navadna tavžentroža)

Narečno poimenovanje: *cintaver* ▶ ['cin'ta:uɛr] – Ime je prevzet in prilagojen latinski termin *Centaurium*, ki izvira iz grške mitologije.⁷ Srlat. *centaureum* ‘tavžentroža’ so si ljudskoetimološko napačno tolmačili kot zloženko iz lat. *centum* ‘sto’ in *aurum* ‘zlato, zlatnik’.⁸ Lat. *centaurēum* je v resnici prevzeto iz gr. *kentaúreion* ‘zel kentavrov’ in je izpeljano iz. gr. *Kéntaurus* ‘kentaver, vodni (kasneje tudi zemeljski) demon’ (SES: 753).

Crataegus laevigata (navadni glog)

Narečno poimenovanje: *glog* [g'lɔ:k] z glasoslovno različico *dlog* ▶ [d'lɔ:k]⁹ – Pslovan. *glogb ‘glog, dren’, tj. ‘trnov, bodičast grm’, je nastalo iz **glag^ho*- ‘trn, bodica’ (SES: 175). Rastlina je poimenovana po trnatih vejah, saj imajo mladi poganjki rastline do 1,5 cm dolge trne.

Euphrasia officinalis (smetlika)

Narečno poimenovanje po redukciji vzglasnega *s*-: *metlika* ▶ [met'li:ika] – Domneva se, da je ime rastline ljudsko etimološko preoblikovana oblika slovenskega fitonima *světlīkь, tvorjenega iz pridevnika *světlь ‘svetel, jasen, bister’ (ESSJ III: 271). Rastlina se namreč uporablja pri zdravljenju očesnih bolezni in težav.

⁷ Ranjeni antični kentaver Heiron naj bi si po antičnem izročilu s tavžentrožo pozdravil rano od puščice na svoji nogi. Kentaver, pol konj in pol človek, je v antiki veljal za zelo veččega zdravilca.

⁸ Pri prevodu srlat. besede v nemščino (*Tausendrose*) se je števniki ‘sto’ zamenjal s števnikom za ‘tisoč’ (SES: 753).

⁹ O premeni *gl* > *dl* v prekmurščini glej več pri Ramovš (1924: 208).

Fagopyrum esculentum (ajda)

Narečno poimenovanje: *edina* (< ajdina < hajdina) ▶ [e'di:ina] z glasoslovnima različicama *idina* [i'di:ina] in *dina* ['di:na] – Prevzeto iz star. nem. *Heiden*, avstr. nem. *Heideŋ*, srvnem. *heiden* 'ajda' (Striedter-Temps 1963: 135). To žitarico, katere ime je v zvezi z nem. *Heide* 'ajd, pogan', so v 12. stol. v Evropo prinesli križarji, zato so jo Nemci poimenovali po poganskih krajih, od koder je prišla (SES: 6).

Hedera helix (navadni bršljan)

Narečno poimenovanje: *bršljan* ▶ [brš'la:n] – Pslovan. **bršskl'anъ*, *bršščanъ je domnevno izpeljano iz ide. korena **bhereg'h-* 'visoki, dvigati se'. Če je domneva pravilna, je bršljan poimenovan po tem, da se kot ovijalka lahko povzpne zelo (celo do 30 metrov) visoko (SES: 61).

Matricaria chamomilla (prava kamilica)

Narečno poimenovanje: *koper* ['køper] – Pslovan. *koprъ se je razvilo iz **kṷə₁pro-*, kar je izpeljano iz ide. **kṷə₁po-* 'vonjava, duh' (lit. *kvāpas* 'duh, para, vonjava'), nar. sloven. *kopēti* 'začenjati zatohlo dišati, dobivati duh (o moki, kruhu, senu ali žitu)' (ESSJ II: 597; SES: 307). Zelo verjetno je pslovan. *koprъ prvotno označevalo neko rastlino, iz katere vlaken so izdelovali niti (SES: 307).

Mentha piperita (poprova meta)

Narečna poimenovanja: *meta* ▶ ['meta], *menta* ▶ ['menta] in *minc* ▶ ['mɪnc] – Slovan. *mēta je prevzeto iz lat. *mentha*, kar je kakor gr. *mínthē* 'meta' prevzeto iz nekega predantičnega sredozemskega jezika (SES: 395). *Menta* je prevzet latinski termin, v narečje verjetno izposojen iz stičnega madžarskega jezika (prim. madž. *menta* 'Mentha piperita'). Leksem *minc* je prevzet iz nem. *Minze* 'meta', stvnem. *minza*, kar je po Snoju (2003: 395) izposojeno iz lat. *mentha*.

Pimpinella anisum (janež)

Narečni poimenovanji: *janež* ▶ ['ženeš] in *anis* ['a:nis] – Prvo poimenovanje je prevzeto iz star. nar. nem. *aneis*, kar je prek lat. *anīsum* izposojeno iz gr. *ánēson*, *ánēthon* 'koprc' in 'janež' (SES : 234), drugo poimenovanje pa je prevzeto iz knjiž. nem. *Anis* 'janež'.

***Pinus sylvestris* (rdeči bor)**

Narečno poimenovanje: *bor* ▶ [ˈbo:ʊr] – Pslovan. *bor se je razvilo iz ide. **b^haru-*‘iglasto drevo’, iz česar je še stnor. *bqrr* ‘drevo’, ags. *bearu* ‘gozd, grmičje’. Ide. koren rekonstruirajo **b^har-*‘nekaj ostrega, drevesna iglica, resa’ (SES: 51–52).

***Plantago major* (veliki trpotec)**

Narečni poimenovanji: *trpotec* ▶ [tr̩ˈpo:ʊtec] in *škripotec* ▶ [škr̩ˈpo:ʊtec] – Pslovan. **tr̩p̩q̩t̩b̩c̩* ‘trpotec’ je zloženo iz **trb-* ‘tri-’ in **p̩q̩t̩b̩* ‘pot’ ter prvotno pomeni *‘rastlina, ki raste ob razpotjih’, tj. tam, kjer so tri poti. Ta rastlina je tako poimenovana zato, ker rada raste tudi na steptani zemlji, ob poti ali na njej (SES: 788). Ime *škripotec* Bezljaj (2005: 236) razlaga kot kontaminacijo fitonima *trpotec* in slabo raziskane osnove, ki jo najdemo še v bolg. *sk̩rb̩b̩c̩*- *sk̩rb̩b̩c̩*- *pl̩at̩b̩nc̩e*, *st̩rb̩g̩uk* ‘Plantago major’.

***Prunus padus* (čremsa)**

Narečno poimenovanje: *črensla* ▶ [čˈrensla] z glasoslovnima različicama *crensla* ▶ [cˈrensla] in *crencla* ▶ [cˈrencla] – Pslovan. **č̩erm̩xa* je sorodno s pslovan. **č̩erm̩š̩b̩*, **č̩erm̩š̩ā* ‘divji česen’. Poimenovanje po divjem česnu je verjetno zaradi trpkega okusa plodov (SES: 90).

***Pteridium aquilinum* (orlova praprot)**

Narečni poimenovanji *prapot* ▶ [pˈra:pot] in *prapor* ▶ [pˈra:por] – Po Bezljaju (1995: 102) je za narečno *prapot* izhodišče pslovan. **p̩ōrp̩q̩t̩b̩*, za narečno *prapor* pa pslovan. **p̩ōrp̩p̩o̩b̩*. Slovensko knjižno *praprot* je nastalo s križanjem pslovan. **p̩ōrp̩p̩o̩t̩b̩* < **p̩ārp̩p̩o̩t̩b̩* *‘nepravo pero’ in vzporedne tvorbe **p̩ārp̩p̩q̩t̩b̩*, kar vsebuje pslovan. **pa-* ‘nepravi’ in **pr̩q̩t̩b̩/b̩* ‘šiba’ (SES: 558).

***Quercus robur* (hrast dob)**

Narečno poimenovanje: *hrast* ▶ [ˈra:st] – Pslovan. **x̩vorst̩b̩* ‘drevo’ (tudi ‘grmovje, dračje’), kar je sorodno s stir. *crann* ‘drevo’, valiž. *prys* ‘hosta’, ags. *hyrst* ‘grmovje, hosta’ in morda z gr. *pr̩nos* ‘graden, vrsta hrasta’, etimologijo izvajajo iz ide. baze **k̩res-* ‘drevo’ (ESSJ I: 201; SES: 211).

***Robus idaeus* (malinjak)**

Narečni poimenovanji: *malina* ▶ [maˈlina] in *imper* (< himper) ▶ [ˈim-per] – Pslovan. **mal̩ina* s prvotnim pomenom *‘tista, ki je temne barve’ je

tvorba iz ide. korena **mel(h₂)-*, ki je označeval temne, nečiste barvne odtenke (SES: 376). Leksem *imper* je prevzet iz nem. *Himbeere* ‘malina’.

Rosa canina (navadni šipek)

Narečno poimenovanje: *ščipek* ▶ [š'či:ipek] – V imenu se domnevno ohranja pslovan. varianta **ščīpъ* ‘trn, bodica, oster vrh’ (< **(s)kēipo-s*) od koder je po metatezi v vzglasju iz **ksēipo-s* nastalo pslovan. **šīpъ* ‘trn, bodica, oster vrh’ (> **šīpъkъ* ‘*Rosa canina*’, knjižno slovensko *šipek* ‘isto’) (ESSJ IV: 23). Rastlina je tako poimenovana zato, ker so veje, mladike in glavne žile listov porasle s kaveljčastimi bodicami (trni).

Rubus fruticosus (robida)

Narečno poimenovanje: *kopina* ▶ [ko'pina] – Tvorjeno iz pslovan. osnove **kopa* ‘gram, otoček’, pri čemer je zanimiva še pomenska primerjava s sloven. *kopa* *lešnikov, orehov*, kadar so zrasli skupaj (ESSJ II: 65). Ime je motivirano z obliko in razraščenoostjo grma (ki lahko raste kot ograja, se vije, oprijema in zapleta).

Rumex acetosa (navadna kislica)

Narečno poimenovanje: *ščava* ▶ [š'čāva] z glasoslovno različico *ščaba* [š'čāba] – Pslovan. **ščāva* je verjetno pomenilo **‘kislica, kisel rastlinski del, nekaj kislega’*. Pslovan. osnova **ščav-* je morda iz ide. baze **skēu-* ‘rezati, praskati, drezati’ s sekundarnim pomenom ‘biti ostrega okusa’ (ESSJ IV: 15; SES: 720). Večina listov te rastline ima namreč dražeče oster kisel okus.

Sambucus nigra (črni bezeg)

Narečno poimenovanje: *bezonovec* ▶ [be'zɔnovec] z glasoslovnima različicama *bazonovec* ▶ [ba'zɔnovec] in *bozonovec* ▶ [bo'zɔnovec] – Ime izhaja iz pslovan. **bъzъ* poleg **bъzgъ*, **bъzdъ* in **buzъ*, kar etimološko ni zanesljivo pojasnjeno. Domneva se, da je *bezeg* prvotno pomenilo **‘napihnjena, nabuhla veja’*, izhodiščno pa **‘drevo z nabuhlimi vejami’*. Bezgov stržen je namreč iz puhle, kakor napihnjene snovi (SES: 38; ESSJ I: 18–19).

Silybum marianum (pegasti badelj)

Narečno poimenovanje: *osat* ▶ [‘ɔset] – Pslovan. **ɔsъtъ*, kar je enako z lit. *āšutas* ‘žima, groba konjska dlaka’ in sorodno z let. *ass* ‘oster’, lat. *acus*

‘igla’, *acūtus* ‘oster’, je tvorba iz ide. korena **h₂ak-* ‘oster’ (SES: 479). Domnevno je rastlina tako poimenovana zaradi rumenih bodic na robovih podolgovatih nazobčanih listov.

Symphytum officinale (navadni gabez)

Narečno poimenovanje: *gavez* ▶ [ˈga:ves] z glasoslovno različico *gabez* [ˈga:bes] – Pslovan. *gāvezb je zloženska iz podaljšane prevojnje stopnje istega korena, kot je pslovan. *gov-ēdo ‘govedo’ in korenskega dela pslovan. *jezŷkb ‘jezik’. Beseda torej prvotno pomeni *‘goveji jezik’ (SES: 164). Rastlina je tako poimenovana po svojih listih, katerih oblika spominja na jezik goveda, znana pa je tudi kot zdravilo za živino.

Tanacetum vulgare (navadni vratič)

Narečno poimenovanje: *vratič* ▶ [vˈrātič] – Ime je izpeljano iz pslovan. glagola *vortīti se ‘vrniti se’. Po ljudskem verovanju ima ta rastlina čudežno moč, ki popotniku omogoči vrnitev, zato so ga vedno utrgali pred začetkom poti (ESSJ IV: 352–353).

Taraxacum officinale (navadni regrat)

Narečno poimenovanje: *mleč* ▶ [mˈle:ič] – Izhajati je potrebno iz samostalnika *mleko*, pslovan. *melkō, kar je verjetno tvorba iz ide. baze **h₂melk-*, sorodne z bazo **h₂melg-*, katere drugotni pomen je *‘molsti’ (SES: 407). Rastlina je tako poimenovana po lepljivem užitnem mlečnem soku z zdravilnimi učinki, ki se nahaja v vseh delih rastline.

Tilia platyphyllos (lipa)

Narečno poimenovanje: *lipa* ▶ [ˈlipa] – Pslovan. *līpa je dalje enako z lit. *līpa*, let. *liēpa* in sorodno s stprus. *līpe* ter valiž. *llwyf* ‘lipa’. Izhodiščno *lēīpah₂ je verjetno izpeljano iz ide. **leīpo-* ‘lepljiv’ k bazi **leīp-* ‘namazati z lepljivo snovjo’. Beseda je domnevno prvotno pomenila *‘tista, ki vsebuje lepljivo, mastno snov’. Lipovi cvetovi namreč vsebujejo precej sladkorja, njeni plodovi pa tudi do 58 odstotkov maščobnega olja (SES: 358).

Tropaeolum majus (kapucinka)

Narečno poimenovanje: *kapucinarka* ▶ [kapuˈcinarka] – Ime rastline, ki so jo nekoč uporabljali tudi proti plešavosti, je prevzeto in prilagojeno iz it. *cappuccina* ‘kapucinka’, kar je zelo verjetno izpeljano iz it. *cappuccio* ‘kapu-

ca'. Pomenska motivacija ni dokončno pojasnjena, saj cvet te rastline ni dovolj podoben kapuci (SES: 258).

Tussilago farfara (navadni lapuh)

Narečno poimenovanje: *lapuh* ▶ [la'pü:j] – Pslovan. *lapuxǫ, *lopuxǫ, kar je sorodno s pslovan. *lopunǫ 'lapuh', je izpeljano iz *lopǫ 'lapuh' s prvotnim domnevnim pomenom 'list', saj imajo te rastline razmeroma velike liste (SES: 345).

Urtica dioica (velika kopriva) in *Urtica urens* (mala kopriva)

Narečno poimenovanje za obe rastlini: *kropliva* ▶ [krp'liva] – Po Bezlaju (1982: 100) je verjetna primarna oblika te splošnoslovanške besede *kropiva, kar je ohranjeno v slovenščini, ruščini (*kropiva*), ukrajinsščini (*kropývá*) in balkanski cerkvenoslovanščini (*kropiva*). Drugod pri Slovanih se je po zgodnji metatezi razvila oblika *kopriva*, pslovan. *kopríva. To je po Snoju (2003: 308) verjetno izpeljano iz *koprǫ, kar je prvotno označevalo neko rastlino, iz katere vlaken so kakor iz koprivinih izdelovali niti.

Viscum album (bela omela)

Narečno poimenovanje: *omelo* ▶ [o'melo] – Pslovan. *omèla in *(j)*emèla* je tvorjeno iz ide. korena **h₁em-* 'vzeti, zgrabiti'. Ta rastlina je tako poimenovana zato, ker iz nje delajo lepilo za lovljenje ptic (SES: 471; ESSJ IV: 210).

Viola tricolor (divja vijolica)

Narečni poimenovanji: *mačeha* ▶ ['máčija] in *arvačka* ['a:rváčka] – Po Snoju (2003: 370) se je pomen 'cvetica *Viola tricolor*' razvil iz prvotnega pomena 'neprava mati' pod vplivom sosednjih jezikov.¹⁰ Domnevno se ta cvetica po nepravni materi imenuje zato, ker njen cvet izgleda kot neprijazen obraz, ki spominja na pregovorno neprijaznost mačehe do pastorkov. Aichele in Golte-Bechteljeva pa pišeta (2004: 218), da se ime *mačeha* nanaša na neenako oblikovane, pri mnogih podvrstah tudi neenako obarvane venčne liste: spodnji list je »mačeha«, sosednji, podobno obarvani venčni listi simbolizirajo »hčerke«, zgornji listi, ki so pogosto drugačne barve, pa »pastorke«. Ime *arvačka* je prevzeto iz madž. *árvácska* 'mačeha' (Bernjak 1995: 34).

¹⁰ Prim. nem. *Stiefmütterchen* 'Viola tricolor', kar je manjšalnica od nem. *Stiefmütter* 'mačeha, neprava mati', in it. *matrigna, madrigna* 'mačeha (v obeh pomenih)', kar je po Bezlaju (1982: 159) iz pozni lat. *mātrigna* 'druga očetova žena', na kar kaže tudi sinonim *sirotica*.

4.2 Besedotvorni vidik

Po Stramljič Breznikovi (2007: 539) je besedotvorno mogoče analizirati samo tista poimenovanja, ki imajo jasno razvidno morfološko strukturo, na podlagi katere je mogoče tudi sklepati o pomenski motivaciji imena.

Med narečnimi enobesednimi besedotvorno razvidnimi imeni so vsa izpeljanke. Izpeljeva je tudi sicer v slovenščini najpogostejši tvorbeni postopek. Primeri iz gradiva: *bič-njek* 'Juniperus communis, navadni brin' ▶ ['bičnjek], *bor-ov-ica* 'Juniperus communis, navadni brin' ▶ [bo'rojca], *bor-ov-ič-k-ov-ec* 'Juniperus communis, navadni brin' ▶ [bo'rojčkovec], *bradavič-nik* 'Chelidonium majus, krvavi mlečnik' ▶ [brada'vičnik], *klin-č-ek* 'Dianthus sylvestris, divji nageljček' ▶ [k'li:nček], *kop-ina* 'Rubus fruticosus, robida' ▶ [ko'pina], *kop-in-šč-ica* 'Rubus fruticosus, robida' ▶ [ko'pi:nščica], *križ-ev-ec* 'Acacia, akacija' ▶ [k'ri:ževce], *met-ica* 'Mentha piperita, poprova meta' ▶ ['metica], *mleč-ec* 'Taraxacum officinale, navadni regrat' ▶ [m'le:ičec], *mleč-nik* 'Chelidonium majus, krvavi mlečnik' ▶ [m'le:ičnik], *modr-iš* 'Centaurea cyanus, modri glavinec' ▶ [mod'ri:iš], *ognj-ec* 'Calendula officinalis, vrtni ognjič' ▶ ['o:ugnjec], *pik-aš* 'Arctium lappa, navadni repinec' ▶ ['pikaš], *pljuč-nik* 'Pulmonaria officinalis, navadni pljučnik' ▶ [p'lü:ičnik], *siv-ka* 'Lavandula angustifolia, prava sivka' ▶ ['si:ifka], *slez-en-ov-ec* 'Malva sylvestris, gozdni slezenovec' ▶ [sle'zə:novec], *smol-en-ec* 'Galium aparine, plezajoča lakota' ▶ [smo'lə:nec], *smrd-uga* 'Glechoma hederacea, bršljanasta grenkuljica' ▶ [smr̩'düga], *sonč-ev-nica* 'Helianthus annuus, navadna sončnica' ▶ ['su:nčevnica], *srč-ek* 'Capsella bursa-pastoris, navadni plešec' ▶ ['sr̩:ček], *trn-ina* 'Prunus spinosa, črni trn' ▶ [tr̩'nina], *trn-in-ov-ec* 'Prunus spinosa, črni trn' ▶ [tr̩'ninovec], *trobent-ica* 'Primula vulgaris, navadni jeglič' ▶ [tro'bə:ntica], *vuh-ek* 'Sempervivum tectorum, navadni netresk' ▶ ['vüjek], *vijol-ica* 'Viola odorata, dišeča vijolica' ▶ [vi'jo:ulica], *zim-en-ec* 'Achillea millefolium, navadni rman' ▶ [zi'mə:nec].

Med narečnimi dvobesednimi imeni (tj. sestavljenih iz jedrne sestavine in prilastkovnega dela) je največ takih, ki imajo jedrno sestavino netvorjeno, tvorjen je levi prilastek: *bogec-ove korine* 'Bellis perennis, navadna marjetica' ▶ [bo:ugecove ko'rine], *bog-ine hruške* 'Crataegus laevigata, navadni glog' ▶ [bo:ugine g'rü:jške], *janež-ova roža* 'Hypericum perforatum, šentjanževka' ▶ ['ja:nežova 'ro:uža], *janež-ova trava* 'Hypericum perforatum, šentjanževka' ▶ ['ja:nežova t'ra:va], *kel-neča trava* 'Galium aparine, plezajoča lakota' ▶ [kel'nə:ča t'ra:va], *lov-eča trava* 'Galium aparine, plezajoča lakota' ▶ [lo'və:ča t'ra:va], *mač-eči rep* 'Agrimonia eupatoria, navadni repik' ▶ [ma'čə:č̩ 'rə:p], *marij-in list* 'Tanacetum vulgare, navadni vratic' ▶ [ma'ri:j̩in 'li:ist], *papež-ova sveča* 'Verbascum

densiflorum, *velecvetni lučnik* ▶ ['pa:pežova s've:iča], *pljuč-eva roža* '*Pulmonaria officinalis*, *navadni pljučnik*' ▶ [p'lü:ičova 'ro:uža], *ptič-je jagode* '*Sorbus aucuparia*, *jerebika*' ▶ [f'ti:ičke 'žāgode], *smrd-eča trava* '*Glechoma hederacea*, *bršljanasta grenkuljica*' ▶ [smr'de:ča t'ra:va], *trešlik-ova trava* '*Centaurium erythraea*, *navadna tavžentroža*' ▶ [t're:šlikova t'ra:va], *venč-evna trava* '*Vinca minor*, *navadni zimzelen*' ▶ ['venčevna t'ra:va], *vrag-eči škrepelj* '*Harpagophytum procumbens*, *vražji krempelj*' ▶ [vra'gē:čī šk'ra:mbeu], *vran-ske tace* '*Lycopodium clavatum*, *kijasti lisičjak*' ▶ [v'ra:(j)nske 'tāce], manj je takih, ki imajo netvorjeno jedro sestavino in netvorjen prilastek: *beli trn* '*Crataegus laevigata*, *navadni glog*' ▶ ['be:īli 'tr̩n], *črni koren* '*Symphytum officinale*, *navadni gabez*' ▶ [č̩:ni k'o're:n], *divji ščipek* '*Rosa canina*, *navadni šipek*' ▶ ['divžī š'či:īpek], *lila ajbiš* '*Malva sylvestris*, *gozdni slezenovec*' ▶ ['lila 'a:jbiš] ali tvorjeno jedro sestavino in netvorjen prilastkovni del: *divji čes-ek* '*Allium ursinum*, *čemaž*' ▶ ['divjī 'česnek], *divja mrkev-ca* '*Angelica sylvestris*, *navadni gozdni koren*' ▶ ['divža 'm̩kɛfca], *žolti pljuč-nik* '*Verbascum densiflorum*, *velecvetni lučnik*' ▶ [žu:tj p'lü:īčnik], najmanj pa takih, ki imajo tvorjena oba dela imena: *bog-ina marjet-ica* '*Bellis perennis*, *navadna marjetica*' ▶ ['bo:uģina mar'je:tica], *konj-ska presl-ica* '*Equisetum arvense*, *njivska preslica*' ▶ ['ku:jnska p'reslica].

Na podlagi morfemske zgradbe imena je razvidna motivacija poimenovanja. V nadaljevanju bo prikazano, katere pomenske lastnosti jedrnega dela so lahko motivirajoče za rastlino in katere pomenske lastnosti prilastka najpogosteje določajo njeno ime.

Jedri del imena kaže na: barvo cvetov: *modriš*, *ognjec*, *vijolica*; barvo listov: *sivka*, podobnost oblike cvetov: (a) predmetom: *srček*, *trobentica*, (b) delom narave: *sončevnica*; podobnost oblike (cvetnih) listov: (a) drugim rastlinam po obliki: *borovica*, *borovičkovec*, (b) predmetom: *klinček*; podobnost oblike stebela: (a) delom živali: mačeci *rep*, vranske *tace*, (b) predmetom: *konjska preslica*, papežova *sveča*; podobnost oblike plodov: (a) drugim rastlinam po obliki: bogine *gruške*, (b) delom živali: vrageči *škrepelj*; podobnost oblike rastline (grma) predmetom: *kopina*, *kopinščica*; lastnost cveta: *pikaš*; lastnost lesa: *krhlikovec*; lastnost celotne rastline: (a) trnatost: *trnina*, *trninovec*, (b) vonj: *smrduga*, (c) vsebnost snovi: *mlečec*, *mlečnik*, *slezenovec*, (d) oprijemanje (zaradi opore): *smolenec*, (e) oblika prezimovanja: *zimnec*; različno uporabnost, najpogosteje v zdavilstvu: *bičnjek*, *bradavičnik*, *pljučnik*, *vuhek*; simbolni pomen rastline: *križevac*; izosebnolastnoimenski nastanek: *marjetica*.

Tudi prilastkovni deli podrobno določajo barvo cvetov: *beli trn*, *lila ajbiš*, *žolti pljučnik*; barvo korenine: *črni koren*; lastnost celote rastline:

(a) vonj: *smrdeča* trava, (b) oprijemanje (zaradi opore): *kelneča* trava, *loveča* trava; negojenost rastline: *divji* česnek, *divja* mrkevca, *divji* ščipek; način razmnoževanja s pomočjo živali: *ptičje* jagode; različno uporabnost, najpogosteje v zdavilstvu: *pljučeva* roža, *trešlikova* trava, *venčevna* trava, kažejo še na izosebnolastnoimenski nastanek imena: *janežova* roža,¹¹ *janežova* trava, na povezanost lastnosti rastline z duhovnim bitjem, ki pooseblja zlo: *vrageči* škempelj, svoj izvor pa lahko imajo tudi v krščanskem izročilu: *bogecove* korine, *bogina* marjetica, *bogine* gruške, *marijin* list.

5 Kulturološki vidik fitonimov

5.1 Etnološki vidik

Zbiranje rastlinskih imen ter z njimi povezanih šeg in izročil so pomembna prvina etnološkega raziskovanja. Cvetje je namreč človeka spremljalo skozi ves naraven cikel in skozi vse letne čase (Kuret 2005). V nadaljevanju prispevka predstavljamo nekatere šege, navade in ljudska verovanja, povezana z njim.

Na Slovenskem je že od nekdaj navada, da sta *bršljan* in *brin* sestavni del zelenja, povezanega v cvetnonedeljske butare, ki se v katoliških cerkvah blagoslavlja na cvetno nedeljo. V Beli Krajini v pastirskih šegah ob cerkvenem prazniku vnebohoda nastopa *breza*, ki se v Goriških Brdih pojavlja v povezavi s postavljanjem mlaja (majsko drevo)¹², na Slovenskem pa je močno razširjena tudi vera, da so *brezove veje*, mimo katerih je šla procesija za praznik svetega rešnjega telesa, blagoslovljene in da varujejo pred ujmami in nezgodami, zato so jih pogosto nosili domov. V Prekmurju je navada, da na binkoštno soboto na hlevska vrata obesijo *šipkove veje*, da coprnice ne morejo do živine. V okolici Muljave na Dolenjskem ob binkoštih okrasijo streho s *šentjanževkami*, da bi prišli angelčki spat in varovat dom pred nesrečo. Na Koroškem v Podjuni se ob binkoštih kresuje z *brinom*, v Rožu pa se na binkoštno nedeljo v njive zatika *brinove vejice*, ki se jih kropi z vodo, da bi odvrnile točo in neurja. *Šentjanževka*, ki je v starogermanskih kresnih kulturah zaradi svoje oblike in barve veljala za prinašalko svetlobe, po pokristjanjenju pa je bila skupaj s kresnim časom posvečena Janezu Krstniku, je danes ob praproti in kresnicah glavna obredna rastlina kresnega večera.

¹¹ Po Snoju (2003: 724) je levi prilastek izpeljan iz osebnega imena, saj rastlina cveti konec junija, ko goduje sveti Janež, Janez (24. 6.).

¹² Ta se postavlja ponoči pred prvo majniško nedeljo.

Človek je na kresni dan (24. 6.) žgal kresove v prepričanju, da bo ogenj pomagal Soncu ohraniti moč ob spoznanju, da je to doseglo vrh svoje navidezne nebesne poti in da se je dan začel ponovno krajšati. Na Koroškem so dekleta na kresni večer osolila *koprivo* in kamor je bil drugo leto nagnjen njen vrh, tja naj bi se dekle kasneje omožilo ali šlo služiti.

Po ljudskem verovanju imajo nekatere od tukaj obravnavanih rastlin tudi čudežno in/ali čarovno moč. Iglice *jelke*, ki se zažgejo ob otrokovem rojstvu, blagoslavlja in ščitijo mater in otroka. *Bor*, ki nastopa tudi v pustni šegi, imenovani *borovo gostúvanje*,¹³ ima čarovno moč odganjanja zla, čarovnih urokov in bolezni. *Breza* ima čarovno lastnost privabljanja ljubezni in izganjanja duhov, *brin* in *brinove jagode* pa odganjajo zle duhove, čarovnice in uroke. Poganjek *brina*, ki ga nosimo pri sebi, nas varuje pred nesrečami, zrele jagode pa se dodajajo ljubezenskim mešanicam. *Bršljan* se uporablja pri čaranju za zvestobo in ljubezen, prinaša pa tudi srečo v zakonu. *Ognjiču* se pripisuje skrivnostna moč pomlajevanja. Venci ognjiča nad podboji vrat odganjajo zlo, cvetovi pod posteljo pa varujejo med spanjem in uresničujejo sanje. *Glog* ima skrivnostno moč odganjanja zlih duhov, je učinkovito orožje proti vampirjem, dojenčke varuje pred uroki in boleznimi, hiše pa pred streli in nevihtami. Pripisujejo mu tudi nenavadno moč ohranjanja nedolžnosti in povečanja plodnosti. *Koprive*, nabrane pred sončnim vzhodom in položene živini, naj bi iz živine odganjale slabe duhove, lutke, napolnjene s koprivo, se uporabljajo za vračanje uroka pošiljatelju, posoda sveže natrganih kopriv, položena pod bolnikovo posteljo, pa pomaga pri okrevanju. Kopriva se je pogosto primerjala in povezovala z ljubezensko strastjo, zato se je dodajala ljubezenskim napitkom in talismanom. V *bezgu* naj bi živeli dobri hišni duhovi, prijazne *bezgove* ženice ali drevesne nimfe, ki skrbijo za našo varnost in dobro počutje. Ta rastlina nas ščiti pred raznimi »coprniki« in vsemi, ki bi nam želeli škodovati z uroki. Varuje nas pred prešuštvom in revmatizmom, mladoporocencem in otrokom pa prinaša srečo. *Kumina* privablja ljubezen in varuje pred boleznimi in tatvinami, povečevala pa naj bi tudi poželjenje. *Bela omela*, ki so jo stari Germani in Galci častili kot sveto rastlino, v Angliji pa je še danes obvezen božični in novoletni okras bivalnih prostorov, je imela v germanski mitologiji magični pomen. Po Henslu (2008: 209) je puščica iz nje-nega lesa usmrtila neranljivega božanskega junaka Baldurja. Galski druidi so jo nabirali z zlatimi srpi in jo uporabljali za pripravo čarobnih napitkov. Od

¹³ Ta pustna šega je značilna za Prekmurje in Porabje. Na pustno nedeljo v vasi, kjer se v preteklem letu ni nihče poročil, uprizarjajo simbolično poroko z borom.

vse čarobnosti je danes ostal le še poljub pod belo omelo, ki naj bi zagotovil večnost zveze med zaljubljenca.

5.2 Simbolni vidik

Rastline lahko v posameznih kulturah dobijo tudi simbolni vidik. Simbolni sistemi so se kot pomemben del neke kulture oblikovali v vseh časovnih obdobjih. Razumljivi so znotraj določenega prostora in časa. Tako npr. *breza* simbolizira pot, po kateri se spušča nebesna energija in po kateri se vzpenja človeško hotenje. Je zaščitni simbol življenja in smrti. Njene zareze predstavljajo nebeške ravni, saj je kozmični steber. *Bor* ohranja simbolni pomen vztrajnosti v boju z življenjskimi tegobami ter nesmrtnosti rastlinskega in živalskega življenja.

Bršljan simbolizira veselje, moč in zdravje, silo rasti in vztrajno pozelejnje. *Lipo* so v času turških vpadov sadili kot simbol zmage nad Turki. *Glog* je bil pri starih Grkih simbol veselja in sreče. *Marjetica* je zelo pogosto simbol Marije kot božje neveste. Rumena sredica predstavlja njeno svetost in odličnost, beli cvetni lističi njeno deviškost. Nizko rast marjetice so krščanski pisci simbolično razlagali kot podobo Marijine skromnosti.

6 Zaključek

Preučevanje narečnih imen za zdravilne rastline odkriva bogastvo narečnih poimenovanj ter večplastno odstira naravo jezikovnega razvoja in vzvode terminologizacije. Tu obravnavana narečna imena so (1) nevtvorjena izvornoslovanska poimenovanja (fonetična ali približana fonetična različica slovenskega strokovnega imena), npr. *bor*, *breza*, *lipa*, *meta*, *prapot*, *sklez*, *ščipek*, *vratič*; prevzeta poimenovanja, npr. *cintaver*, *kum*, *luk*, *menta*, *minc*, *pušpan*; poimenovanja, nastala z besedotvornimi postopki, npr. *česnek*, *metica*, ali (2) so nastala s pomenotvornimi postopki; pri teh imenih lahko glede na njihovo besedotvorno motivacijo ugotavljamo, katere pomenske lastnosti jedrnega dela imena so lahko motivirajoče za rastlino in/ali katere pomenske lastnosti prilastka določajo rastlinsko ime. Največ imen je takih, ki so samo narečna. V knjižnem jeziku imajo sopomenko, ki pa nima z narečno obliko nobene zveze. Ta imena so bila za najino preučevanje tudi najzanimivejša. Ker so vezana zgolj na narečno rabo, so s tem izrinjena iz sistema knjižnega jezika, s tem pa tudi najbolj prepuščena pozabi, čeprav hranijo bogato slovensko jezikovno kulturno dediščino,

Krajšave in kratice virov

ags. – anglosaško; avstr. – avstrijsko; bav. – bavarsko; bolg. – bolgarsko; frc. – francosko; gr. – grško; hebr. – hebrejsko; ide. – indoevropsko; it. – italijansko; knjiž. – knjižno lat. – latinsko; let. – letonsko; lit. – litovsko; madž. – madžarsko; nar. – narečno; nem. – nemško; pgerm. – pragermansko; pslovan. – praslovansko; rus. – rusko; slovan. – slovansko; sloven. – slovensko; srlat. – srednjeveškolatinsko; srvnem. – srednjevisokonemško; star. – starejše; stir. – staroirsko; stnord. – staronordijsko; stprus. – staroprusko; stvnem. – starovisokonemško; valiž. – valižansko; ESSJ I–IV – Bezlajev Etimološki slovar slovenskega jezika; SES – Snojev Slovenski etimološki slovar

Literatura

- Dietmar AICHELE, Marianne GOLTE-BECHTLE, 2004: *Kaj neki tu cveti?* Kranj: Narava.
- Elizabeta BERNJAK, 1995: *Madžarsko-slovenski, Slovensko-madžarski slovar*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- France BEZLAJ, 1976: *Etimološki slovar slovenskega jezika A–J*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik in Mladinska knjiga.
- – 1982: *Etimološki slovar slovenskega jezika K–O*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik in Mladinska knjiga.
- – 1995: *Etimološki slovar slovenskega jezika P–S*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik in Mladinska knjiga.
- – 2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika Š–Ž*. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik in Založba ZRC.
- Wolfgang HENSEL, 2008: *Katera zdravilna rastlina je to?* Kranj: Narava.
- Mihaela KOLETNIK, 2008: *Panonsko lončarsko in kmetijsko izrazje ter druge dialektološke razprave*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 60)
- Niko KURET, 2005: *Praznično leto Slovencev: starosvetne šege in navade od pomladi do zime*. Ljubljana: Družina.
- Andrej MARTINČIČ idr., 1999: *Mala flora Slovenije*. Ljubljana: Tehniška založba.
- Fran RAMOVŠ, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika II, Konzontan-tizem*. Ljubljana, Učiteljska tiskarna.

- Marko SNOJ, 2003: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan.
- Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2007: Slovensko zoološko izrazje z vidika besedotvornih vzorcev in vrst. V: Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika. Obdobja 24 – Metode in zvrsti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- – 2009: Jezikoslovno-kulturološki pogled na slovenska cvetlična imena. V: Marjeta Humar (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: ZRC SAZU. 141–159.
- Hildegard STRIEDTER TEMPS, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Berlin: Osteuropa-Institut Berlin, Berlin-Dahlem.
- Matej ŠEKLI, 2005: Hišna imena v Ovčji vasi. V: Nataša Komac, Vera Smole (ur.): *Ovčja vas in njena slovenska govorica = Valbruna e la sua parlata Slovena*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Založba ZRC, ZRC SAZU.

SUMMARY

Mihaela Koletnik, Vlasta Kučič

PHYTONYMS OF MEDICINAL PLANTS IN NORTHERN PREKMURJE

The article focuses on dialectal names of medicinal plants in Prekmurje, a region in the extreme north-eastern part of Slovenia along the border with Austria, Hungary, and Croatia. Dialectal phytonyms are presented from a linguistic (etymological, word-formational) and cultural (ethnological, symbolic) perspectives. Plant names are important as they reveal the nature of both linguistic processes and their terminologization. They also serve to preserve the rich Slovenian (linguistic) cultural heritage.

Key words: *onomastics; phytonyms; medicinal plants; dialectology; Prekmurje dialect*

SAŽETAK

Mihaela Koletnik, Vlasta Kučič

FITONIMI LJEKOVITOG BILJA U SJEVERNOM PREKMURJU

Članak analizira dijalektalna imena ljekovitog bilja u Prekmurju, regiji na krajnjem sjeveroistočnom dijelu Slovenije uz granicu s Austrijom, Mađarskom i Hrvatskom. Dijalektalni nazivi za fitonime predstavljani su iz jezične (etimološke, tvorbene riječi) i kulturne (etnološke, simboličke) perspektive. Imena su biljaka važna jer otkrivaju prirodu jezičnih procesa i njihove terminologizacije. Dijalektalni nazivi fitonima služe za očuvanje bogate slovenske (jezične) kulturne baštine.

Ključne riječi: *onomastika; fitonimi; ljekovito bilje; dijalektologija; dijalekt Prekmurja*